

Tukea tasa-arvoiselle koulutielle

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen
PISA 2022 -tutkimuksessa

JULKAISU VERKOSSA

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0232-3>

PISA-tutkimuksessa kartoitetaan noin 15-vuotiaiden nuorten osaamista matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä. PISA 2022 -tutkimuksessa pääarviointialue oli matematiikka, ja siinä maahanmuuttajataustaisista oppilaista poimittiin toista kertaa Suomessa yliotos. Edellinen yliotos maahanmuuttajataustaisista oppilaista toteutettiin PISA 2012 -tutkimuksessa.

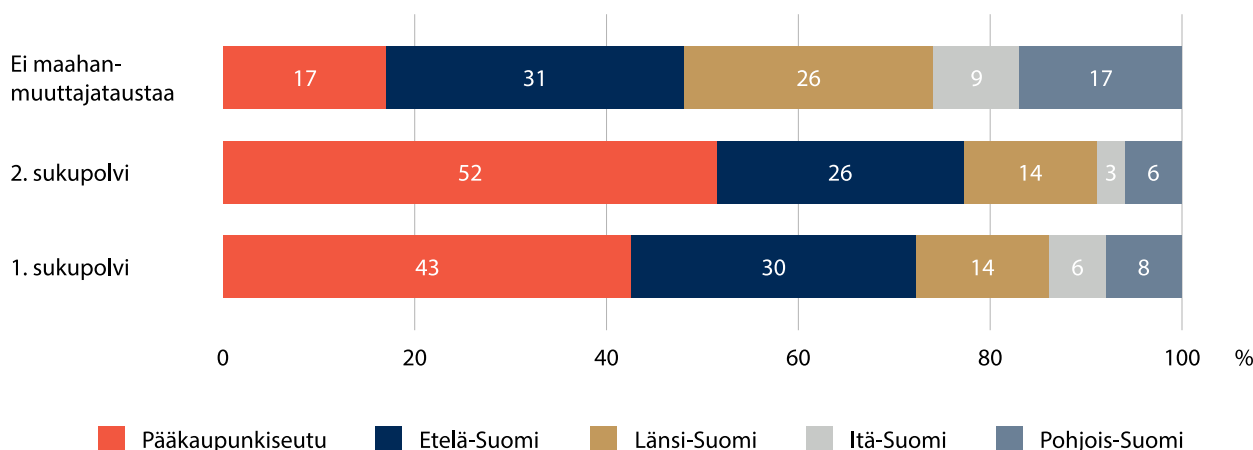
PISA 2022 -tutkimukseen osallistui Suomesta 241 koulua ja 10 239 oppilasta. Aineistossa oli yhteensä 1 866 maahanmuuttajataustaista oppilasta, joista 1 060 oli ensimmäisen sukupolven ja 806 toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisia oppilaita.

PISA-tutkimuksessa oppilas määritellään maahanmuuttajataustaiseksi, jos hänen molemmat vanhempansa tai ainut tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaiseksi määritellään oppilas, joka on itsekin syntynyt ulkomailla. Mikäli oppilas on itse syntynyt Suomessa, mutta hänen vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla, määritellään hänet toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiseksi oppilaaksi.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus kasvanut vuodesta 2012 vuoteen 2022

Suomessa asuvien 15-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten nuorten osuus on kaksinkertaistunut vuoden 2012 tilanteeseen verrattuna: vuonna 2022 vajaa kymmenen prosenttia Suomessa asuvista 15-vuotiaista oli maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osuuden kasvu näkyy ennen kaikkea Etelä-Suomessa ja erityisesti pääkaupunki-seudulla.

OPPILAIEN JAKAUTUMINEN ALUEITTAIN PISA 2022 -TUTKIMUKSESSA

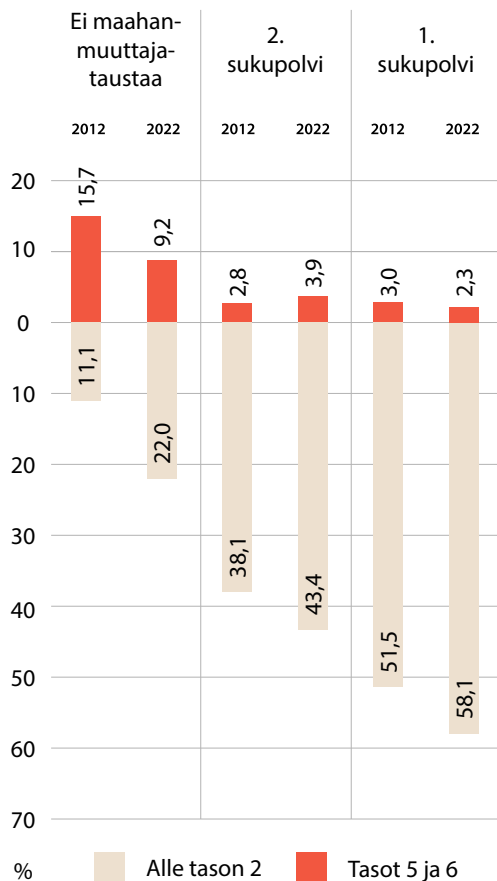

Kansainvälisesti verrattuna maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus Suomessa on edelleen melko pieni. Vuoden 2012 PISA-tutkimuksessa 37 OECD-maan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden keskimääräinen osuus oli 10 prosenttia. Vuoden 2022 aineistossa vastaava osuus oli 13 prosenttia.

Maahanmuuttajataustaisissa oppilaissa enemmän heikkoja osaajia kuin kantaväestön oppilaissa

Suomalaisnuorten osaaminen kokonaisuudessaan oli heikentynyt selvästi edellisistä PISA-kierroksista. Vuonna 2022 osaamiserot maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välillä olivat edelleen suuria kaikilla arviointialueilla, vaikka erot matematiikassa ja luonnontieteissä olivat hieman kaventuneet vuodesta 2012. Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset oppilaat menestyivät kaikilla arviointialueilla ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisia oppilaita paremmin. Suomen maahanmuuttajataustaisista oppilaista suuri osa oli heikkoja osaajia (alle suoritustason 2), joilla osaamisen ei katsota olevan riittävää, jotta he voisivat toimia täysipainoisesti yhteiskunnan jäsenenä ja pärjätä jatko-opinnoissa ja työelämässä.

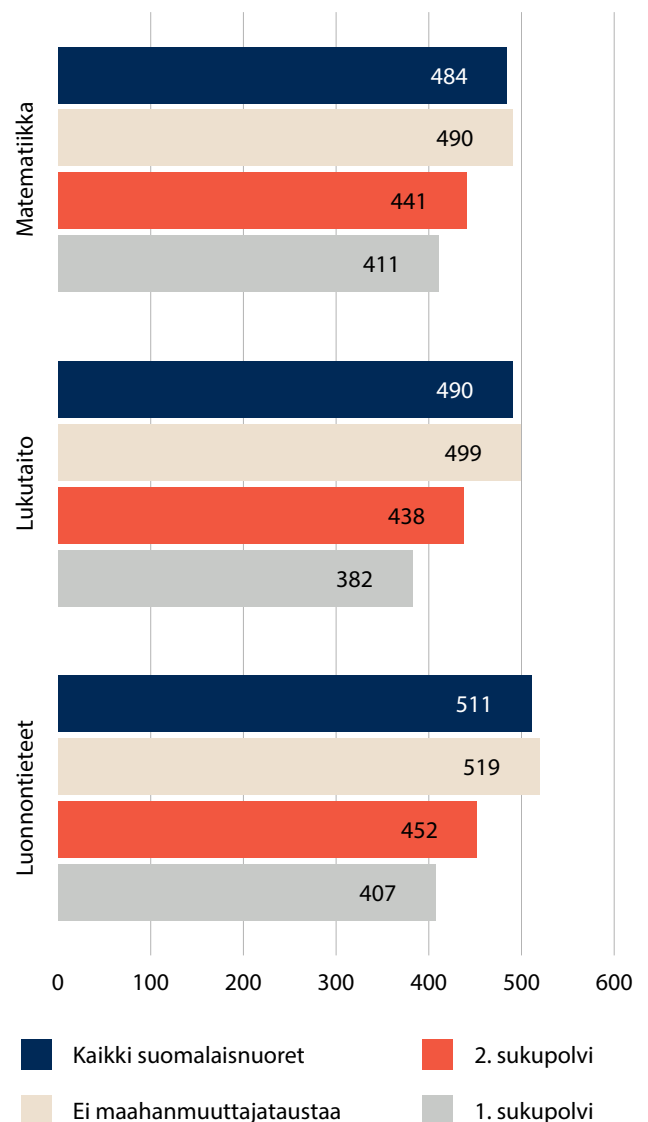
MATEMATIIKAN HEIKKOJEN OSAAJIEN (ALLE TASON 2) JA VÄHINTÄÄN ERINOMAISTEN OSAAJIEN (TASOT 5 JA 6) OSUUKSET MAAHANMUUTTAJATAUSTAN MUKAAN VUOSINA 2012 JA 2022

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN OSUUS PISA 2012- JA PISA 2022 -TUTKIMUKSISSA POHJOISMAISSA, VIROSSA, SAKSASSA, RANSKASSA JA ISOSSA-BRITANNIASSA

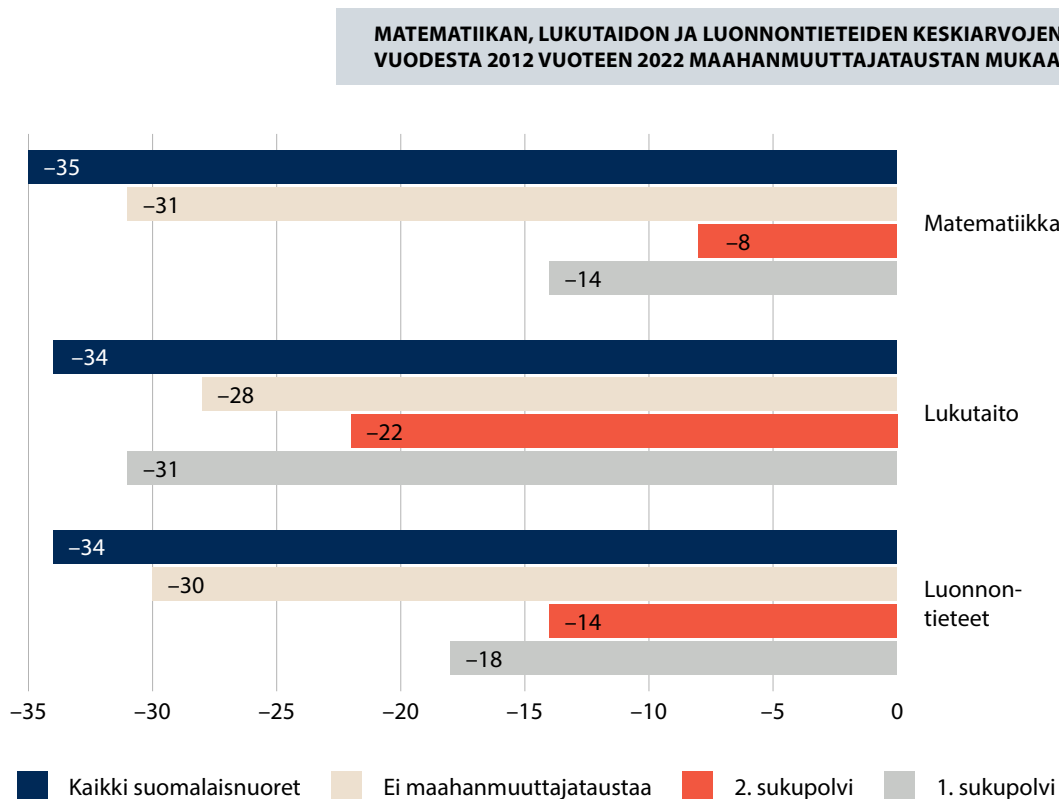
Maa	PISA 2012 (%)	PISA 2022 (%)	Muutos (%-yksikköä)
Suomi	3,4	6,8	3,4
Ruotsi	14,9	21,3	6,4
Norja	9,5	15,9	6,4
Tanska	9,2	10,7	1,6
Islanti	3,5	7,4	3,9
Viro	8,1	8,7	0,6
Saksa	13,4	25,8	12,3
Ranska	15,0	16,5	1,5
Iso-Britannia	13,0	20,1	7,1

MATEMATIIKAN, LUKUTAIDON JA LUONNONTIETEIDEN KESKIARVOT MAAHANMUUTTAJATAUSTAN MUKAAN

Vuodesta 2012 vuoteen 2022 maahanmuuttajataustaisilla oppilailla osaamisen muutos suurin lukutaidossa

Osaaminen oli muuttunut maahanmuuttajataustaisilla oppilailla tilastollisesti merkitsevästi ainoastaan lukutaidossa. Siinä osaaminen oli heikentynyt ja heikkojen osajien osuus kasvanut niin maahanmuuttajataustaisilla kuin kantaväestön oppilaillakin. Maahanmuuttajataustaisilla oppilailla muutokset osaamisessa tai osaamisen vaihtelussa olivat selvästi pienempiä kuin kantaväestön oppilailla.

Suomen maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osaaminen OECD:n keskitason alapuolella

Toisin kuin kantaväestön oppilailla maahanmuuttajataustaisilla oppilailla keskiarvo sekä matematiikassa että lukutaidossa oli PISA 2022 -tutkimuksessa Suomessa pienempi kuin OECD-maissa keskimäärin. Ero OECD-maiden maahanmuuttajataustaisten oppilaiden keskiarvoon oli hieman suurempi ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla kuin toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla oppilailla. Erot sekä ensimmäisellä että toisella sukupolvella olivat suurempia lukutaidossa kuin matematiikassa.

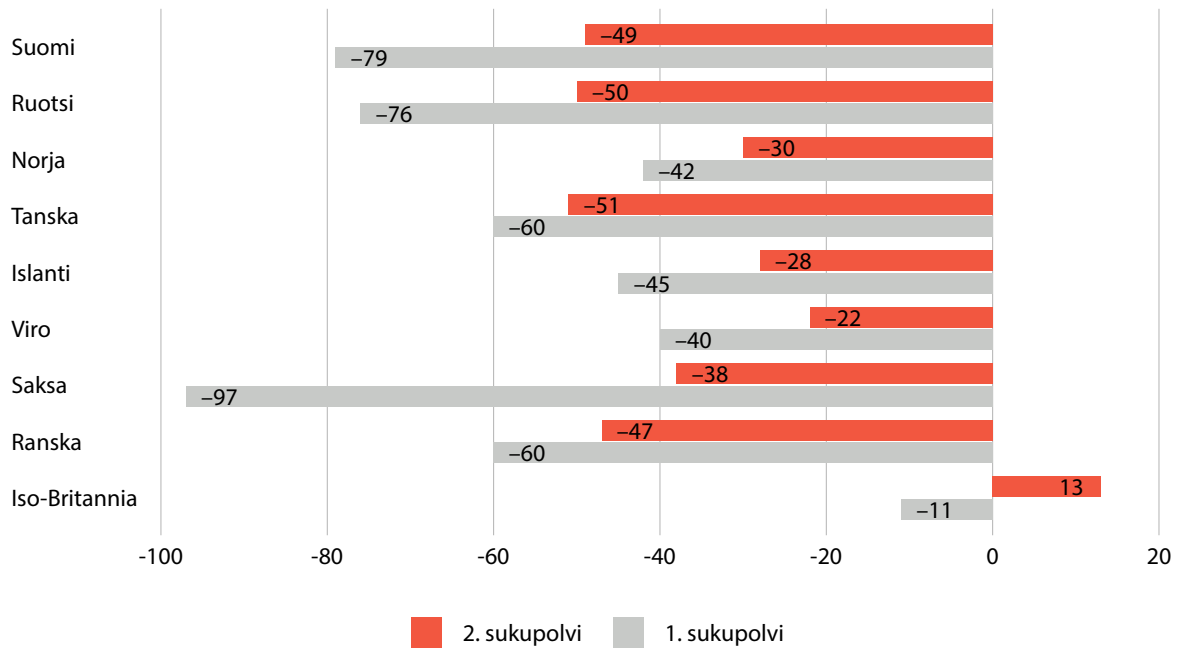
Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden matematiikan ja lukutaidon keskiarvot erosivat niin Suomessa kuin vertailumaissa (Pohjoismaat sekä Viro, Saksa, Ranska ja Iso-Britannia). Erot lukutaidossa olivat suurempia kuin erot matematiikassa. Sekä matematiikassa että lukutaidossa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden keskiarvoero oli erityisen suuri Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa. Toisen

LUKUTAIDON KESKIARVOT SUOMESSA JA OECD-MAISSA KESKIMÄÄRIN MAAHANMUUTTAJATAUSTAN MUKAAN

Lukutaito	Suomi	OECD-maiden keskiarvo	Erotus
Ei maahanmuuttajataustaa	499	483	16
2. sukupolvi	438	461	-23
1. sukupolvi	382	425	-43

sukupolven maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden keskiarvojen erot olivat kauttaaltaan pienempiä, ja samalla maiden väliset erot olivat vähäisempiä. Isossa-Britanniassa maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden erot olivat vertailumaiden pienimpiä, ja erityispiirteenä havaittiin, että matematiikassa toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten oppilaiden keskiarvo oli jopa suurempi kuin kantaväestön oppilaiden keskiarvo.

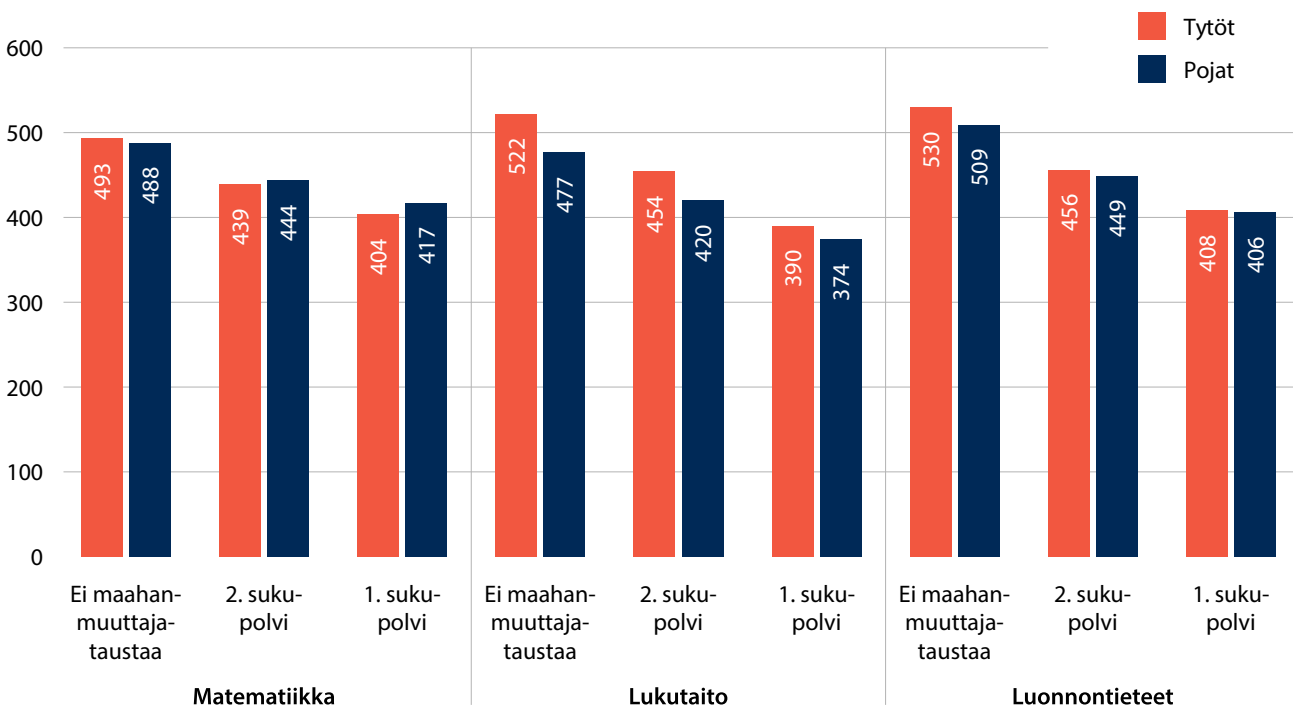
**KANTAVÄESTÖN JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN
MATEMATIIKAN KESKIARVOJEN EROTUS SUOMESSA JA VERTAILUMAISSA**

Maahanmuuttajataustaisilla oppilailla tyttöjen ja poikien väliset osaamiserot lukutaidossa ja luonnontieteissä pienempiä kuin kantaväestön oppilailla

PISA 2022 -tutkimuksessa osaamiserot kantaväestön tyttöjen ja poikien välillä olivat selvästi suurempia kuin osaamiserot maahanmuuttajataustaisien tyttöjen ja poikien välillä. Matematiikassa maahanmuuttajataustaiset pojat menestyivät maahanmuuttajataustaisia tyttöjä paremmin. Lisäksi maahanmuuttajataustaisien tyttöjen ja poikien osaamisen vaihtelu oli samanlaista, kun taas kantaväestön pojilla osaamisessa oli enemmän vaihtelua kuin kantaväestön tytöillä.

TYTTÖJEN JA POIKIEN KESKIARVOT ERI ARVIOINTIALUEILLA MAAHANMUUTTAJATAUSTAN MUKAAN

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden sosioekonominen asema pääsääntöisesti matala

Maahanmuuttajataustaisten perheiden keskimääräinen sosioekonominen asema ESCS-indeksillä mitattuna sekä Suomessa että vertailumaissa (Pohjoismaat sekä Viro, Saksa, Ranska ja Iso-Britannia) oli matalampi kuin kantaväestöön kuuluvien perheiden. Ero maahanmuuttajataustaisten perheiden ja kantaväestön perheiden välillä on huomattavan suuri kaikissa tarkastelluissa maissa Viroa ja Iso-Britanniaa lukuun ottamatta.

Korkeampi sosioekonominen tausta yhteydessä parempaan osaamiseen

PISA-tutkimuksessa oppilaan sosioekonominen tausta on tutkimuskierroksesta toiseen ollut yksi vahvimista osaamisen vaihtelun selittäjistä. Kun tarkasteltiin yksittäisten muuttujien yhteyttä matematiikan osaamiseen, kantaväestön oppilailla ja toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla oppilailla sosioekonominen tausta olikin heti lukusujuvuuden ja matematiikan suoritusluottamuksen jälkeen vahvin osaamisen vaihtelun selittäjä. Sen sijaan ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla oppilailla sosioekonominen tausta selitti osaamisen vaihtelua vähemmän, ja heillä sosioekonomisen taustan yhteys osaamiseen oli heikentynyt vuodesta 2012.

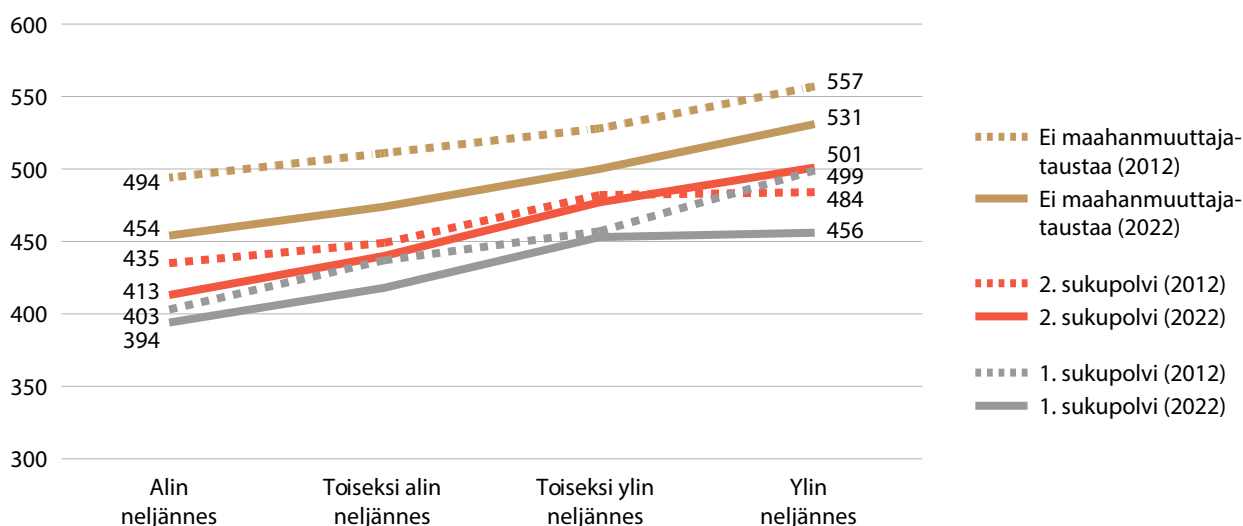
MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN PERHEIDEN JA KANTAVÄESTÖN PERHEIDEN ESCS-INDEKSIEN KESKIMÄÄRÄT SUOMESSA JA VERTAILUMAISSA PISA 2022 -TUTKIMUKSESSA

Maa	Maahanmuuttajataustaiset perheet	Kantaväestön perheet	Erotus
Suomi	-0,29	0,30	-0,60
Ruotsi	-0,23	0,49	-0,72
Norja	-0,11	0,66	-0,76
Tanska	-0,18	0,55	-0,73
Islanti	-0,21	0,43	-0,65
Viro	0,05	0,17	-0,12
Saksa	-0,66	0,05	-0,71
Ranska	-0,62	0,14	-0,76
Iso-Britannia	-0,02	0,18	-0,21

Lukusujuvuus selittää maahanmuuttajataustaisilla oppilailla erityisesti lukutaidon vaihtelua

PISA 2022 -tutkimuksessa ei arvioitu varsinaisesti oppilaiden suomen tai ruotsin kielen taitoa. Lukutaidon tehtäviä saaneet oppilaat tekivät kuitenkin arvioinnin aluksi niin sanotun lukusujuvuustestin. Tämä oli hyvin yksinkertainen koe, jolla tutkittiin, kuinka hyvin oppilas ymmärtää lyhyitä testikielisiä lauseita. Lukusujuvuus osoittautui osaamisen vaihtelun vahvaksi selittäjäksi sekä maahanmuuttajataustaisilla että kantaväestön oppilailla. Erityisen suuri sen selitysvaikutus oli lukutaidossa sekä maahanmuuttajataustaisilla oppilailla, joilla sen selitysvaikutus oli suurempi kuin minkään muun taustamuuttujan. Lukusujuvuuden vakiointi pienensi lukutaidossa sekä matematiikan osaamisessa mitattuja eroja kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden välillä enimmillään jopa puoleen alkuperäisestä. Näyttääkin siltä, että oppilaan maahanmuuttajatausta itsessään ei välttämättä ennusta heikkoa osaamista PISA-kokeessa, vaan olennaisia tekijöitä ovat maahanmuuttajataustaan usein liittyvät puutteet kielitaidossa ja perheen matala sosioekonominen asema.

MATEMATIIKAN KESKIMÄÄRÄT ESCS-INDEKSIEN NELJÄNNEKSIEN MUKAAN ERI OPPILASRYHMISSÄ VUOSINA 2012 JA 2022

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN JA KANTAVÄESTÖN OPPILAIDEN MATEMATIIKAN JA LUKUTAIDON KESKIARVOT, KUN SOSIOEKONOMINEN TAUSTA JA LUKUSUJUUVUUS ON VAKIOITU

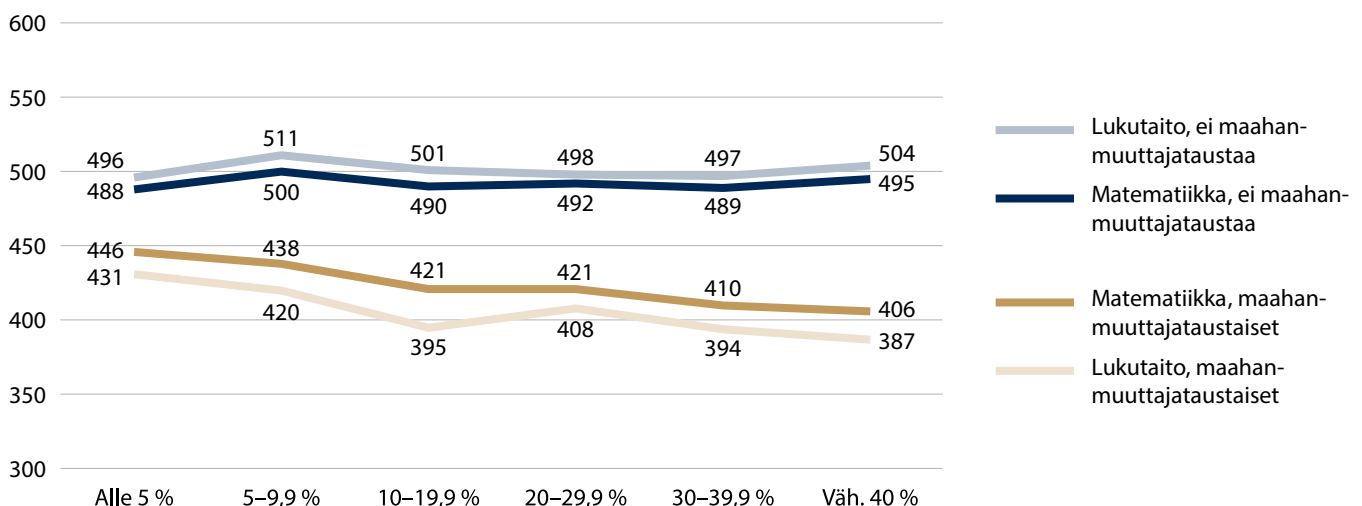
Matematiikka	Ilman vakiointia	Sosioekonominen tausta vakioitu	Sosioekonominen tausta ja lukusujuvuus vakioitu
Ei maahanmuuttajataustaa	490	489	488
2. sukupolvi	441	457	466
1. sukupolvi	411	438	462
Lukutaito	Ilman vakiointia	Sosioekonominen tausta vakioitu	Sosioekonominen tausta ja lukusujuvuus vakioitu
Ei maahanmuuttajataustaa	499	499	496
2. sukupolvi	438	453	466
1. sukupolvi	382	409	454

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuus koulussa yhteydessä kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden välisiin osaamiseroihin

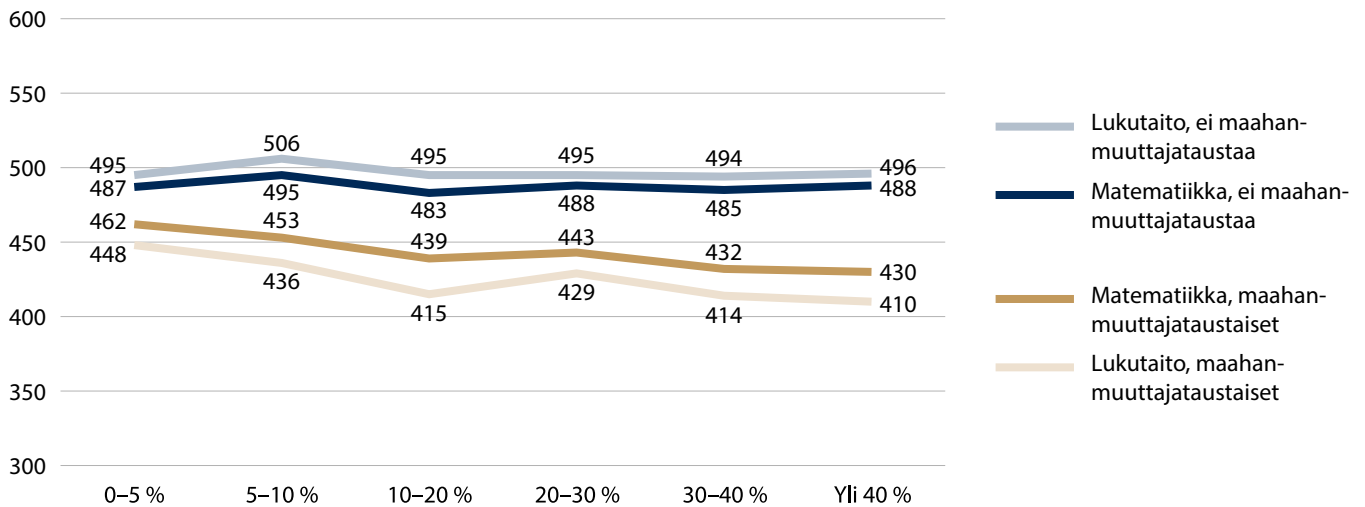
Suomen PISA 2022 -tutkimuksessa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden matematiikan ja lukutaidon keskiarvot olivat suurimpia kouluissa, joissa oli vähän maahanmuuttajataustaisia oppilaita, ja heikkenivät maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuuden kasvaessa koulussa. Kantaväestöllä ei ollut havaittavissa samanlaista suuntausta, vaan heidän keskimääräinen osaamisensa oli likimain samantasoisista koulun maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osuudesta riippumatta.

PISA 2022 -tutkimuksessa kantaväestön oppilaiden keskimääräinen sosioekonominen asema ei vaihdellut suuresti sen mukaan, kuinka paljon heidän koulussaan oli maahanmuuttajataustaisia oppilaita. Sen sijaan maahanmuuttajataustaisilla oppilailla sosioekonomisen indeksin keskiarvo oli sitä pienempi, mitä suurempi oli heidän osuutensa koulussa. Varsinkin niissä kouluissa, joissa maahanmuuttajataustaisia oppilaita oli 20 prosenttia tai enemmän, heidän keskimääräinen sosioekonominen asemansa oli ESCS-indeksillä mitattuna huomattavan matala. Ero ESCS-indeksin keskiarvossa maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välillä oli pienin kouluissa, joissa maahanmuuttajajia oli vähän. Näissä kouluissa myös osaamiserot maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välillä olivat pienimmät. Sekä matematiikassa että lukutaidossa sosioekonomisen taustan vakiointi kavensi maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välisiä eroja. Suurinta kaventuminen oli ylimmässä ryhmässä eli kouluissa, joissa maahanmuuttajataustaisia oppilaita oli 40 prosenttia tai enemmän ja joissa ero sosioekonomisessa taustassa oli suurin.

KOULUN MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN OSUUDEN YHTEYS KANTAVÄESTÖN JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN MATEMATIIKAN JA LUKUTAIDON KESKIARVOIHIN

KOULUN MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN OSUUDEN YHTEYS KANTAVÄESTÖN JA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN MATEMATIIKAN JA LUKUTAIDON KESKIARVOIHIN, KUN SOSIOEKONOMISEN TAUSTAN VAIKUTUS ON VAKIOITU

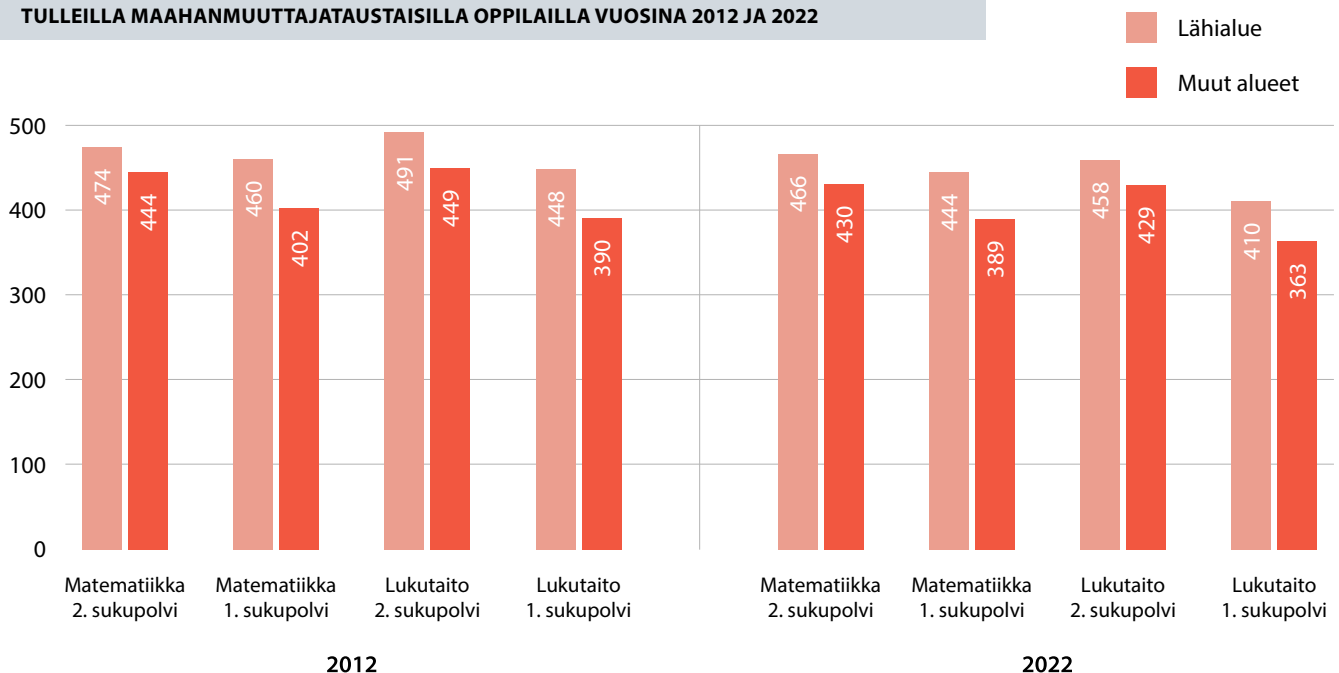
Lähialueelta Suomeen tulleiden osaaminen parempaa kuin muualta tulleiden

PISA 2022 -tutkimuksessa lähialueesta selitti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten oppilaiden matematiikan osaamisen vaihtelua enemmän kuin toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten oppilaiden. Lähialueelta (Ruotsi, Viro tai Venäjä) tulleiden maahanmuuttajataustaisten oppilaiden pistemäärät olivat tilastollisesti merkitsevästi suurempia kuin muualta tulleiden. Matematiikassa lähialueilta tai muualta tulleiden oppilaiden osaamisessa ei ollut tapahtunut tilastollisesti merkitsevää muutosta vuodesta 2012 vuoteen 2022. Sen sijaan lukutaidossa muualta tulleiden oppilaiden keskiarvo oli laskenut tilastollisesti merkitsevästi.

Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset oppilaat kokevat muita vähemmän yhteenkuuluvuutta kouluyhteisöön ja enemmän kiusaamista

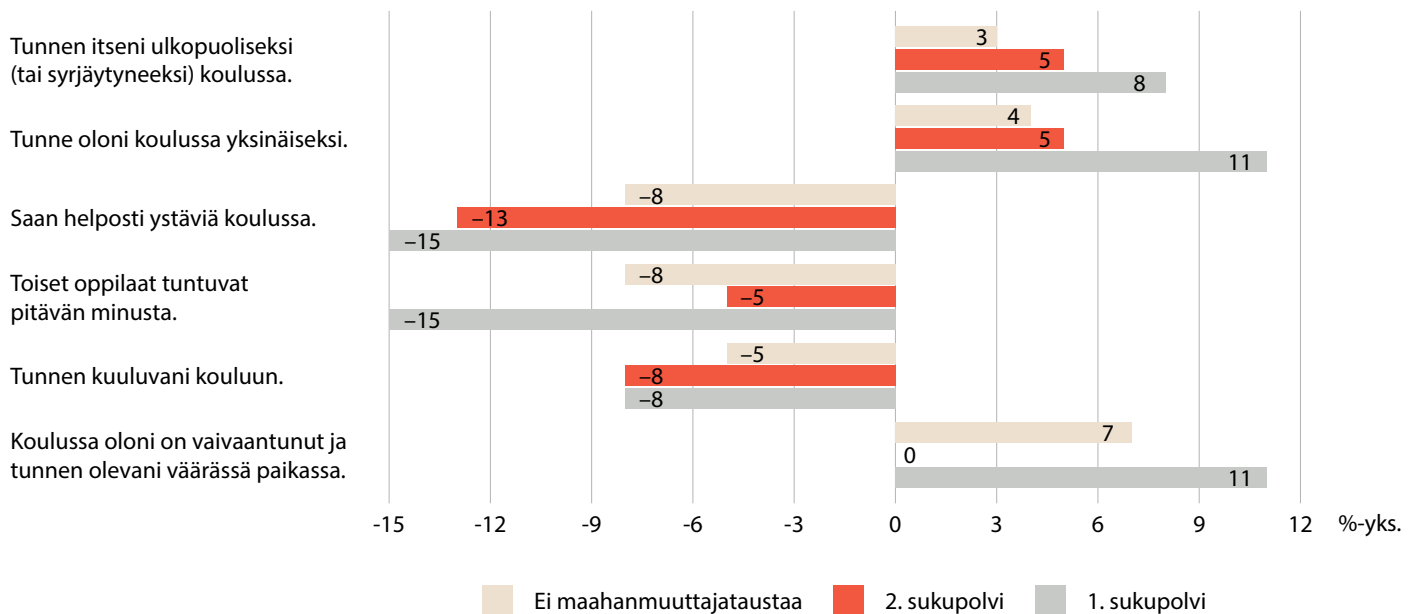
Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla oppilailla yhteenkuuluvuus kouluyhteisöön oli selvästi vähäisempää kuin muilla: ero sekä kantaväestön oppilaisiin että toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisiin oppilaisiin oli tilastollisesti merkitsevä. Sekä maahanmuuttajataustaisilla että kantaväestön oppilailla yhteenkuuluvuuden tunne oli muuttanut kymmenessä vuodessa: yhä useampi nuori tuntee ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunteita koulussa. Lisäksi tunne kouluyhteisöön kuulumisesta ja siitä, että saisi ystäviä helposti, on heikentynyt.

MATEMATIIKAN JA LUKUTAIDON KESKIARVOT SUOMEEN LÄHIALUEILTA JA MUILTA ALUEILTA TULLEILLA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISILLA OPPILAILLA VUOSINA 2012 JA 2022

Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset oppilaat ilmoittivat kokeneensa kiusaamistilanteita koulussa kantaväestön oppilaita useammin. Joka kymmenes ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustainen oppilas ilmoitti jääneensä vähintään muutaman kerran kuukaudessa kotiin, koska oli tuntenut olonsa koulussa turvattomaksi. Osuus oli selvästi suurempi kuin toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisilla oppilailta tai kantaväestön oppilailta. Lisäksi ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset oppilaat tunsivat olonsa koulussa ja koulumatkoilla turvattommaksi verrattuna sekä toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisiin että kantaväestön oppilaisiin.

OPPILAIDEN YHTEENKUULUVUUTTA KOULUYHTEISÖÖN MITTAAVIEN VÄITTÄMIEN KANSSA SAMAA MIELTÄ TAI TÄYSIN SAMAA MIELTÄ OLEVIEN OSUUKSIEN MUUTOKSET VUODESTA 2012 VUOTEEN 2022

ERILAISIA KIUSAAMISTILANTEITA VÄHINTÄÄN MUUTAMAN KERRAN KUUKAUDESSA KOKENEIDEN OPPILAIDEN OSUUS MAAHANMUUTTAJATAUSTAN MUKAAN

